

2009 Hak İhlalleri İzleme Raporu

Hazırlayan

Protestan Kiliseler Derneği

Hukuk ve İnanç Özgürlüğü İzleme Kurulu

30.01.2010

DİKKAT: Ocak 2009 tarihinden itibaren 'Türkiye Protestan Kiliseler Birliği', bir dernek olarak 'Protestan Kiliseler Derneği' adı altında görevini sürdürmektedir.

Giriş ve Özet

'Herkesin düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkı vardır.' (İHEB- Madde 18) Türkiye'de bu hakkın herkes için ve her yerde hayata geçmesi en büyük temennimizdir. Ülkemizde din ve inanç özgürlüğü genel olarak uluslararası insan hakları ve anayasal güvence altında olsa da, pek çok sıkıntı ve zorluk varlığını sürdürmektedir. Aşağıda Protestan toplumunun 2009 yılında din ve inanç özgürlüğü açısından yaşamış olduğu sorunları ortaya koyan bir rapor bulunmaktadır.¹

Diğer sıkıntıların yanı sıra, öne çıkan sorunlar kısaca şöyle özetlenebilir:

2009 yılında Hristiyanlar'a yönelik nefret suçları devam etmiştir, Protestanlar ibadet yeri kurma konusunda ciddi engellemelerle karşı karşıyadır, dernekleşme, tüzel kişilik kazanma konusunda kısmi bir yarar sağlamış olsa da, tam bir çözüm getirmemiştir. Son olarak, Türkiye'de farklı dinlere karşı hoşgörüsüzlük bir sorun olmaya devam etmektedir ve bunun zemininin ortadan kaldırılması acil bir sorun olarak ele alınmayı beklemektedir.

Nefret Suçları

Yaşam Hakkı

- 3 Ağustos 2009 tarihinde İstanbul Kadıköy'de bulunan Kadıköy Uluslararası Kilisesine gelen bir şahıs kilisede bulunan ve daha önceden tanıştığı İsmail Aydın isimli Hristiyan genci boğazına bıçak dayayarak ve başına Türk bayrağı geçirerek rehin almıştır. Daha sonra yaklaşık 300 metre sürükleyip Kadıköy meydanına götürmüş ve rehin alınan kişiyi misyonerlik yaptığı gerekçesi ile öldürmek istediğini belirtmiştir. Polisin saldırganı ikna etmesi sonucu fiziksel bir yaralama meydana gelmemiştir. Dava süreci devam etmektedir.

- 7 ve 12 Şubat 2009 tarihlerinde Adana'da bulunan ve Hristiyanlık içerikli yayınlar satan Söz Kitapevi'ne bir kişi tarafından camları kırılarak maddi zarar verilmiştir. Güvenlik kameraları aracılığı ile tespit edilen saldırgan emniyetçe yakalanmıştır. Yapılan araştırmada aynı kişinin 2006 yılında yine Söz Kitapevi'ne yönelik taşlı saldırıda bulunduğu ve aynı zamanda Hz. İsa ve Annesi Hz. Meryem'in enest ilişkide gösteren bir karikatür bıraktığı tespit edilmiştir. Yapılan yargılama neticesinde saldırgan 15 ay hapis cezası almış ancak daha önceden sabıkası bulunmadığı için cezası ertelenerek serbest bırakılmıştır.

Birçok kilise önderi ve (Protestan) cemaatin hukuk danışmanı hayati tehlike altında olduğu için emniyet güçleri tarafından koruma altında bulunmaya devam etmektedir².

İbadet Etme Hakkı

Ülkemizde 'İbadet Etme Hakkı' engellenemez ve izin gerektirmeyen bir faaliyettir³. Bu kararlara rağmen dernek merkezinde ibadet edildiği gerekçesi ile 13.08.2009 tarihinde İstanbul merkezli Hayat Sözü Derneği'ne Dernekler kanununa muhalefetten dolayı Bakırköy Cumhuriyet Savcılığı tarafından toplam 1104,5 TL para cezası kesilmiştir. Bu ceza itiraz edilmiş ve süreç devam etmektedir⁴.

¹ Raporun Protestan toplumu ile sınırlı olmasının nedeni, kaynaklarımızın kısıtlı oluşu ve en iyi bu toplumu tanımamızdır. Toplumumuz, herkes için inanç özgürlüğünü savunmaktadır.

² İzmir, Ankara, Samsun ve Diyarbakır'da kilise önderlerine yakın koruma olarak polis nezaret etmektedir.

³ Ankara 1. Asliye Hukuk Mahkemesi Esas No:2007/44 Karar No:2007/185

⁴ Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı Soruşturma No: 2009/74335

İbadet Yeri Kurma Hakkı⁵

2003 yılında Avrupa Birliği 6. Uyum Paketi çerçevesinde 3194 sayılı İmar Kanunu'nda yapılan değişikliklerde, 'cami' kelimesi yerine kullanılan 'ibadethane' sözcüğü ile gayrimüslim vatandaşlarımızın ibadet yeri ihtiyaçlarının karşılanabilmesi hedeflenmiştir. Ancak, Türk Protestan Cemaati'nin ibadet yeri edinmedeki olumsuz tecrübeleri, bu olumlu yasal gelişmelerin yorum ve uygulanmasında Protestan Cemaati'nin ciddi engeller ve hak ihlalleri ile karşılaştığını ve yasal haklarını kullanamadığını ortaya sermektedir. Bu sorun, doğrudan yasadaki, uygulama yönetmeliğinden ve kamu görevlilerinin olumsuz tutumundan kaynaklanmaktadır. Her ilde değişen imar koşulları, Uygulama Yönetmelikleri belediyelere göre farklılık arz etmektedir.

Diğer bir sorun, mülki amirlikten izin alma sorunudur. Türkiye'deki Protestan Toplulukları mülki amirlerden izin alınmasına ve devletin denetimine karşı değillerdir. Aksine yasanın bu maddesinin değişmesi ileri bir adım olarak görülmektedir. Buradaki temel problem izin verilirken göz önünde bulundurulması gereken kısıtların net olmaması ve keyfi uygulamalara fırsat vermesidir. Maalesef, birçok yerde mülki amirlikler bu toplulukların engellenmesi gerektiğini düşünmektedirler. Sonuç olarak, 2003 yılında yapılan değişiklik amacına ulaşmamıştır ve ibadet yerleri kurulamamıştır.⁶

Dini Yayma Hakkı

Yasalarımızla dini tebliğ veya yayma ve öğretim hakkı güvence altında olmasına karşın bu konuda zorluklar yaşanmaya devam etmektedir. Dini yayma etkinlikleri (özellikle Hristiyanlar tarafından gerçekleştirildiğinde) tehlikeli ve suç unsuru içeren 'faaliyetler' olarak algılanmaktadır. Bu bakış açısı, hem emniyet ve idari devlet görevlileri hem de genel olarak toplum için geçerlidir. Ankara'da yaşanan olay buna iyi bir örnektir.

- 16.09.2009 tarihinde Ankara'da üç Protestan, Hristiyanlık, Hz. İsa ve İncil'den bahsettikleri gerekçesi ile şikayet edilmiş ve polis tarafından göz altına alınmıştır. Kilise üyelerinin olayı haber alması üzerine bir avukat nezaretinde Siteler karakoluna gidilmiş yapılan ilk görüşmelerde karakolda bulunan polislerin bu yapılan faaliyetin suç olmadığı konusunda bilgisiz olduğu görülmüştür. Daha sonra yapılan görüşmeler neticesinde bu faaliyetin suç olmadığı anlaşılmış ve bu kişiler serbest bırakılmıştır.

İnsan haklarına saygının vazgeçilmez bir değer olduğu çoğulcu demokratik toplumlarda farklı din ve görüşlerin öğretilmesi veya yayılması tehdit olarak değil, normal olarak algılanır. Türkiye'de bu bakış açısıyla çelişen en belirgin durumlardan biri, ilköğretim 8. Sınıf 'İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük' kitabının⁷, Ulusal Tehditler kısmında 'Misyonerlik Faaliyetleri' başlığı altında bulunabilir. Burada misyonerlik faaliyetleri ulusal tehdit olarak yer almaktadır. Burada 'Misyonerlik' derken belirgin olarak neyin kast edildiği açık değildir. Dünyada 'misyonerlik' konusunda çok çeşitli tartışmalar vardır. Bu konu, hassas, karmaşık, çok boyutlu ve tartışmalı bir konudur. Özellikle çoğunluk dinlerinin yerleşik olduğu yerlerde yeni dini hareketlerin gelişi ve bunun sonucunda toplumda meydana gelen gerginlikler bu tartışmaların kaynağında bulunmaktadır. Her din bir yerden çıkıp yayılmış olduğu unutulmamalıdır. Kimileri yeni dinleri kabul etmezken, kimileri kendileriyle paylaşılan dini inançları seve seve benimsemiştir. Kitapta atıfta bulunulan 'zorla' ya da 'aldatmaca' yoluyla inanç değiştirme girişimi olarak nitelenen eylem, literatürde genel olarak 'istismarcı misyonerlik' olarak ifade edilmektedir. Ne var ki metin, 'istismarcı misyonerlik' ve 'misyonerlik' arasında bir ayrım yapmamaktadır. Bir taraftan ulusal tehdit olarak görülen 'misyonerlik'in nitelikleri, 'zorla veya aldatmaca'

⁵ Protestan Cemaatinin ibadet yeri sorununa ilişkin olarak Kasım 2008 tarihli ayrıntılı raporumuza web sitemizden ulaşılabilir. Maalesef bu rapordaki sorunlar güncelliğini korumaktadır. http://protestankiliseler.org/index.php?option=com_content&view=article&id=1140&Itemid=462

⁶ Bir İstisna – İstanbul Protestan Kilisesi Vakfı, Altintepe Kilisesi: İstanbul Bostancı semtinde 1995 yılında kurulan bir Protestan topluluğunun Altintepe'deki müstakil binası 2006 yılında ibadet yeri olarak onaylanmıştır. Bu durum Cumhuriyet tarihi boyunca ilk kez gerçekleşmiştir.

⁷ MEB İlköğretim 8. sınıf "Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük" ders kitabı. Sayfa 205 Devlet Kitapları Yayınları - ISBN: 978-975-11-3073-0

yoluyla din değiştirme olarak tanımlanırken, daha sonra 'kendi kitaplarını değişik dillere çevirterek dağıtır' gibi ifadelerle, dini yayma ve tanıtma hakkının meşru kullanım biçimlerinden biri, bir suçmuş gibi gösterilmektedir. Toplumdaki hassasiyetler göz önünde bulundurulurken temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanmasına veya gasp edilmesine zemin oluşturacak bir zihniyet beslenmemelidir. Bu bölümün kaldırılması ile ilgili Milli Eğitim Bakanlığı ile yazışmalar yapılmasına rağmen olumsuz yanıt alınmıřtır⁸. Bu örnek, önyargı ve hoşgörüsüzlüğün Milli Eğitim aracılığı ile bina edilmekte ve zihinlere işlendiğini göstermektedir.

Din Adamı Yetiştirme Hakkı

Türkiye'deki mevcut yasalar Hristiyan din adamı yetiştirilmesi veya herhangi bir şekilde cemaatlerin eğitilmesi amacıyla dinsel eğitim verecek okullar açılması için olanak vermemektedir.

Tüzel Kişilik / Örgütlenme Hakkı

Yukarıda belirtildiği gibi, İmar Kanunu'nun zorluğu, toplulukların yaşadığı hukuki problemler, tüzel bir kimlik edinme isteği ve 5253 sayılı yeni Dernekler Kanunu'nda sınırlamaların kaldırılması gibi nedenler ile 2005 yılından itibaren dernekleşme konusunda adımlar atılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede ilk adım olarak 2005 yılında Ankara'da "Kurtuluş Kiliseleri Derneği" kurulmuştur. Daha sonra 12 topluluk daha dernekleşmiştir. Bu süreç devam etmektedir. Dernekler 'kilise' veya 'ibadet yeri' olarak kabul edilmemektedir. Ancak kilise kurmak için tüzel kişiliğe sahip olma zorunluluğunun olduğu, 2005 yılında dönemin Adalet Bakanı Cemil Çiçek tarafından belirtilmiştir. Dini toplulukların tüzel kişilik kazanma sorunu tam olarak çözüme kavuşturulamamıştır ve mevcut yasal yol, toplulukların 'topluluk' olarak yasal bir kimliği olmasına fırsat vermemektedir. Buna ek olarak, mevcut 'dernekleşme' yolu pek çok küçük kilise için karmaşık ve uygulaması zor görünmekte ve küçük topluluklar dernekleşme konusunda isteksizlik göstermektedir.

Dernek olabilme imkanı öncesi İstanbul'da bir Topluluk 1999'da müracaat ile 2001'de 'İstanbul Protestan Kilisesi Vakfı' adında bir vakıf kurabilmiş, ancak ardından benzer vakıf müracaatları red edilmiştir. Açılan davalar sonuçsuz kalmış daha sonra AHİM'e başvurulmuş ve AHİM 06.11.2009 tarihinde Türkiye'yi örgütlenme hakkını engellediği gerekçesi ile tazminat ödemeye mahkum etmiřtir⁹.

Toplumsal Hoşgörüsüzlük

Türkiye'de genel olarak farklılıklara ve özel olarak farklı inançlara karşı hoşgörüsüzlük varlığını sürdürmektedir. Bu yaygın hoşgörüsüzlük Sabancı Üniversitesi tarafından 'Türkiye'de Dindarlık- Uluslararası bir Karşılaştırma' çalışmasında da gözler önüne serilmiştir.¹⁰ Araştırmaya katılanların %66'sı, farklı bir dine mensup olanların kamuya açık toplantılar düzenleyerek fikirlerini açıklamalarına izin verilmemesi, %62'si kendi görüşlerini anlatan kitapları yayınlamalarına izin verilmemesi gerektiğine inanmaktadır. Öte yandan, Türkiye'de yine tüm dini grup ve cemaatlerin eşit haklara sahip olmaları gereğini vurgulayan %80 gibi bir çoğunluk görüşü de araştırmada yer almaktadır. Buna göre, din ve cemaatlerin eşit ve özgür olmalarının ne anlama geleceği konusunda toplumun bilinçlendirilmesi gereği ortaya çıkmaktadır. Gerek devlet kurumlarının, gerekse sivil toplum ve insan hakları kuruluşlarının bu konuda gösterecekleri çabaların, sorunun hem belirtilerine hem de köküne yönelik olarak acil bir şekilde uygulamaya konması şarttır.

Hoşgörü ve saygı konusunda eğitimin önemi göz önünde bulundurulduğunda, Milli Eğitim Bakanımız, Nimet Çubukçu'nun İlk Ders: Ayrımcılık başlıklı Genelge'de dile getirdiği gibi,

⁸ Bu konu ile ilgili yazışmaları internet sitemizde görebilirsiniz. www.protestankiliseler.org

⁹ AHİM, *Özbek ve Diğerleri Türkiye Kararı* (Başvuru No 35570/02, 29.08.2002) Karar tarihi: 06.10.2009.

¹⁰ *Türkiye'de Dindarlık: Uluslararası Bir Karşılaştırma*, Prof. Dr. Ali Çarkoğlu, Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu, Sabancı Üniv., 2009.

"Günümüzde toplumu oluşturan tüm bireylerin hak ve özgürlüklerden eşit şekilde yararlanmasına çaba sarf etmek ve bu konuda gerekli düzenlemeleri yaparak, sorumluluk almak devletin en önemli görevlerinden biridir." Bu amaçla, somut adımların acil olarak atılmasını beklemekteyiz.

Medya

Ulusal medyada Hristiyanlara yönelik karalayıcı ve yanlış bilgiler içeren objektiflikten uzak yayınların 2009 yılında azalmış olması olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Buna karşılık, internet ortamında ve yerel medyada sıkça görülen nefret ve karalama içeren yayınların devam ediyor oluşu kaygı vericidir. İfade özgürlüğünün demokratik toplumlar için vazgeçilmez bir unsur olduğu inancıyla, yasaklarla hareket etmek yerine, objektif habercilik, toplumun her kesiminin görüşlerine yer verilmesi ve hoşgörüyü destekleyecek nitelikte yayınların yapılması amacıyla, medya içinde kendi kendini düzenleyici bir 'etik yayıncılık kodu' oluşturulması gerekmektedir.

Malatya Davası

2007 yılında Malatya'da üç Hristiyan'ın acımasızca katledilişinin üzerinden neredeyse üç yıl geçmiş olmasına karşın, görülmekte olan dava birçok soru işareti, henüz kanıtlanmamış olsa da, kamu kuruluşu ve görevlilerinin olay ile ilişkisi açısından açıklığa kavuşturulması ve kovuşturulması gereken birçok iddiayla sürmektedir. Davanın en kısa zamanda tüm karanlık noktaları açığa çıkararak sonuçlandırılması gerekmektedir.

Diyalog

Başbakanlık İnsan Hakları Daire Başkanlığı ile yaptığımız görüşmeleri olumlu yönde atılmış bir adım olarak görüyoruz. Diyalog ve birbirini anlama konusunda aynı yaklaşımı devletin ilgili kurumları ve özellikle yerel yöneticilerde de görmeyi arzu ediyoruz.

Tavsiyeler

- 2009 yılında da Hristiyanlar'a karşı hoşgörüsüzlük ve nefret suçlarının devam etmiş olması üzücüdür. Nefret suçlarının Adalet Bakanlığı'nca etkin bir şekilde kaydedilmesi (hangi topluluklara yönelik olduğu da dahil olacak şekilde) ve her şeyden önce bu suçların işlenmesine zemin hazırlayan nedenlerin ortadan kaldırılması gerekmektedir.
- Türkiye'de geleneksel olarak kilise binaları bulunmayan Protestan toplumu için ibadet yeri kurma sorunu yıllardır devam eden ve bir türlü çözüme kavuşturulamamış, dini dışavurma hakkının temel bir unsuru olarak, güncelliğini korumaktadır. Bu konuda acil olarak merkezi ve yerel yetkililerin gereken adımları atmaları gerekmektedir.
- Bazı devlet kuruluşları veya görevlilerince "Misyonerlik" adı altında bir suç türetme ve bunu belli bir inanç grubu ile özleştirme, bunu okullarda, askeri birliklerde ve bazı sivil toplum örgütleri aracılığıyla topluma ülkemizin en büyük tehditlerinden biri olarak öğretme etkinlikleri yürütülmektedir. Bu etkinlikler yetkililerce durdurulmalı ve bu tür girişimlere karşı kararlı bir tutum izlenilmelidir. İnanç ve ifade özgürlüğünü Anayasa ile verip, karalama ve çarpıtılmış propagandalar ile geri alma çabalarına göz yumulmamalıdır.
- Okul kitaplarında yer alan ayrımcılık ve önyargı oluşturan unsurlar kaldırılmalı, bir arada yaşama ve inançlara saygı kültürünün gelişmesi konusunda temenninin ötesinde adımlar atılmalı ve uygulama denetlenmelidir.
- İfade özgürlüğü sınırları içerisinde, medyada yer alan hoşgörüsüzlüğe ve ayrımcılığa neden olabilecek yazılı ve görsel yayınlar için hızlı ve etkin bir şekilde denetim mekanizması kurulması ve medyanın kendi içinde bir 'etik yayıncılık kodu' oluşturulması gerekmektedir.

- Toplum içinde farklı dinlere mensup kişilere karşı hoşgörü ve bu kişilerin de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak eşit haklara sahip olduğu fikri ve bir arada yaşama kültürü başta Milli Eğitim Bakanlığı aracılığıyla olmak üzere, merkezi ve yerel yönetimlerce aktif olarak işlenmelidir.
- Kolluk güçleri inanç yayma ve Müslüman olmayan vatandaşların hakları konusunda bilgilendirilmeli, temel hak ve özgürlüklerin çerçevesinde hak kullanımı, "misyonerlik yapıyor" gerekçesi ile gasp edilmemeli ve göz altına alınmalara son verilmelidir.
- Demokratik açılım çerçevesinde toplumun tüm kesimlerinin ihtiyaçları ele alınırken, toplumumuzla da diyalog içinde olunmasını arzu etmekteyiz.
- İnsan Hakları eğitimi çerçevesinde ilgili kamu görevlilerine din ve vicdan özgürlüğü hakkının içeriği konusunda eğitim verilmelidir.

Saygılarımızla,

Protestan Kiliseler Derneği
Hukuk ve İnanç Özgürlüğü İzleme Kurulu

30.01.2010